

עמוק אל הקווקז הגאורגי / מסע של יום אחד אל מעמקי הקווקז הגבוה, גאורגיה

בפעם המי יודע כמה שבתי לבקר בגאורגיה. ארץ גיזת הזהב, ארץ מפתיעה שאנשיה חייכנים ומכניסי אורחים אך בעיקר, כאלו שראו מלחמה או שתיים בתולדות ארצם.

נכתב כבר רבות על גאורגיה. על יופייה של הארץ ועל ייחודה, היותה ארץ מעבר, על צבאות אין ספור שעברו בה, תרבויות ודתות שהותירו בגופה את חותמם, בנו בה והרסו בה, חלפו עברו מן העולם אך הותירו את הגאורגים איתנים, ספקנים, קשוחים ו...אוהבי חיים.

בביקורי האחרונים הוספתי לחקור את הארץ לארכה ולרוחבה, עברתי בדרכיה העתיקות ואף חדרתי אל שטחיה ההרריים, היכן שנפיה הפראיים משקפים גם את אופיים של אנשיה, ובעיקר אנשי הקווקז.

גאורגיה נולדה מתוך רכס הקווקז ואליו. הקווקז, רכס הררי הנחשב לגבול הטבעי בין אירופה לאסיה, הינו קמר עצום ממדים שנוצר במהלך הקימוט האדיר שהתרחש לפני כ- 25 מיליון שנים. בקימוט האלפיני הזה, שנוצר מהתנגשות בין הלוח הטקטוני הערבי ללוח האירו אסיאתי, נוצרו גם הרי האלפים ואף רכסי ההימליה הגבוהים, אשר הקווקז נחשב לכאורה לשוליהם.

אנו מכירים בגאורגיה את רכס הקווקז הגבוה (המתנשא לגובה של 5064 מ"ר), המשתרע בחלקה הצפוני של גאורגיה, ואת רכס הקווקז הנמוך (בגאורגיה, הרכס מתנשא לגבהים של כ- 2,800 מ')

מע"פ הים), המציין את דרום גאורגיה. שני הרכסים כאחד הינם תולדה של אותו קימוט אלפיני קדמון, ואולם לימים, תהליכים גיאומורפולוגיים (מחוץ לכדור הארץ) של תנועת קרחונים, המסה וזרימת מים, יצרו את העמק הצר שבין ההרים ועיצבו את צורתה של גאורגיה כיום.

ואכן, המשולש הגאורגי יהפוך לימים לארץ מעבר שבנתיביה יתחוללו קרבות שליטה מרים. ממערב, הים השחור, נתיב תחבורה ימי משמעותי וקשר עם הים התיכון ואירופה. מצפון, הרכס הצפוני שערוציו מובילים אל האימפריה הרוסית ומדרום ודרום מזרח, הקווקז הנמוך שנתיביו מובילים אל הים הכספי, אל פרס ואל תורכיה הגדולה.

בטיול לאורך רכסי הקווקז אי אפשר שלא להשתומם נוכח מראות עוצרי נשימה של פסגות שלג, מצוקים נישאים, עמקים שנחרצו על ידי מפלי מים ושרידים מרתקים של ישובים שתמיד התגוננו מפני הרע מכל. שכן ארץ הקווקז היא ארץ מעבר נוקשה וקשוחה ותושביה ידעו סבל רב, תקיפות והרס וביזה של צבאות שביקשו לשלוט בדרכים האסטרטגיות החולפות בהרים.

ברקע היסטורי שכזה התפתח כאן זן מיוחד של תושבים. כאלו הממעטים לדבר, כאלו הכובשים פניהם באדמה בהלכם, כאלו שאינם נותנים אמון באיש וכאלו שלמדו להיות קשוחים ומרי לב ואמיצים.

בדרכנו לאורך הדרך הצבאית המובילה ממצחתה (בירתה הקדומה של כרתלי, היא גאורגיה), לאורך 208 ק"מ אל וולדי קווקז שבדרום רוסיה, פוגשים למשל בנהר אראגווי. הנהר מתפתל לאורך עמקי הקווקז הגבוה דרומה בואכה מצחתה, מקום בו הוא מצטרף אל נהר מטקווארי (הזורם לאיטו). כינויו של הנהר בא לו משבט קווקזי קדום שחי במרחב זה ותושביו נחשבו לאמיצים ולנאמנים מכל.

אנדרטת אבן המיתמרת לגובה, קצת לפני סכר זינוואלי המפורסם, מתארת את סיפורם ההרואי של בני שבט האראגווי, תמיד נאמנים לגאורגיה, אשר לחמו עד האחרון שבהם בהקריבם חייהם למען חירותם ונאמנותם לגאורגיה. אומרים כי איש מגברי השבט הזה לא סיים חייו באורח טבעי, אלא תמיד מצא מותו בשדות הקרב.

על האלימות הרבה ששררה באזור זה בעבר ועל החשדנות הניכרת יעידו עשרות מגדלי שמירה קדומים שנבנו בפתחו של כל כפר וכפר. יותר מכל דבר אחר, יעיד על עברו של הרכס האימתני הגבוה לאורכו אנו נוסעים, אורח חיי הכפריים. מרבית הכפרים "נעוצים" במדרון גבוה ולא ממש בעמק, סוג של הגנה. כמעט בכל כפר מיתמר מגדל שמירה, דרכים עקלקלות מובילות אל הכפרים, רבות מהן טרם נסללו ואין מתאימות למעבר רכב רגיל.

נסענו מהעיירה קזבגי, ממנה ניבט נוף מלא הוד של פסגת הר הקזבג (5,033 מ' מע"פ הים) מעט דרומה ופנינו מזרחה אל הכפר סנו. כפר קטן ולא מורגש שבליבו מגדל שמירה קדום. בכניסה לכפר ניצב פסלו של ווחטאנג גורגסלי, מלכה הקדמון של איבריה, אשר במאה ה-5 הביס אויבים וצרים שאיימו עליו מצפון ודאג לאיחודם של כפרי הקווקז הגבוה עם ממלכתו. הוא המלך שגילה מעיין חם במרכז הארץ והעתיק את בירתו אל טביליסי. יש אומרים כי אנשי אראגווי האמיצים חייבים את קיומם למלך גורגסלי.

גילוי נאות: היה לי ויכוח עם המדריך המקומי לגבי זהות הפסל. אני טענתי כי מדובר בדויד הבנאי, המלך המאחד של גאורגיה בימה"ב. האטריבוט שלו היה מאז ומעולם, כנסייה קטנה בידו. המדריך המקומי שלי, אדם מקסים וחייכן בשם גיאורגי, טען כי מדובר בווחטאנג גורגסלי. "מה פתאום?", נזעקתי, "לא ייתכן", הייתי בטוח...אז ניגשתי אל אחד מזקני הכפר היושבים בבטלה על גבי הגשר ושאלתי אותו.. "מי זה"? – "גורגסלי"...הוא לחש בקול מעושן. ונכנעתי גם לידיעותי השגויות וגם להתלהמותי ומיהרתי להתנצל בפני גאורגי.

עמוק יותר בתוך הכפר נמצא בית משפחת אביו של הפטריארך האורתודוכסי של גיאורגיה, אילייה השני. הבית נשמר כמוזיאון קטן, זהו בית המשפחה וצניעותו מצביעה על צניעות תושביו בעבר, ואכן, אילייה השני נחשב לפטריארך צנוע ואהוב ברחבי גאורגיה והקווקז בכלל.

תעלת מים חוצה את הכפר. חלק ממימי נהר ג'וטה נתפסו אל אמות מים ומשמשים להשקיה. אנו חוצים את תעלת המים וממשיכים מזרחה, עמוק בין ההרים.

חולפים על פני כפר קטן נוסף הנקרא אחלציחה, כשמה של עיר דרומית בקווקז הנמוך. מספר מועט של בתים מטים לנפול, מוקפים גדרות ובכל חצר מספר עצי פרי, בעיקר תפוח ואגוז, כמה קני תירס גדלים, חזרזיר או שניים נותרים ומתערבבים בקהל תרנגולות מצווחות. ככה חיים כאן, בקווקז הגבוה,

כבר מאות בשנים. עקרת הבית היא המאכילה את משק החי, דואגת לבישול הארוחות ומשלחת את בניה ללימודים אל העיר הגדולה, בה גם יתגוררו בתנאי פנימייה. הילדים הקטנים נשרכים אחרי אימם. היכן האב? אנחנו מתפללים...ומהר מאוד מזהים אותו רובץ עם קבוצת גברים בשולי הכפר, מלהגים על כל עניין, מרכלים ולוגמים צ'הצ'ה (מעין גראפה גאורגית מקומית עתירת אלכוהול). עם התפכחותו הוא ייטול חרמש ויצא, מן הסתם, אל מישורי העשב הסמוכים, יקצור לו ויערום אלומות לקראת החורף הקשה הצפוי בגבהים של 2000 מטרים ומעלה. ככה זה, יש סדר ויש מנהלים בקווקז.

ממשיכים. מסביב לאגם עונתי קטנטן עומדים סוסים, לוגמים בנחת ממימי האגם. את שלוותם הפסטורלית מפריעים 6 רכבי שטח. המדריך היושב בראש (עבדכם) מזהה את ההזדמנות הצילומית ועוצר את רכבו, יורד למטה ומצלם. כמוהו עושים כולם. אוי לי לולא עצרתי במקום שכזה. כבר עברתי במקום זה מספר פעמים ולראשונה, עדר סוסים. המטיילים מתגודדים סביב הסוסים, נהג שובב אחד מניף את ידיו וקוטע באחת את שלוותם. דהירה פראית בתוך המים מקפצה נתזים, ההרים מלמעלה מביטים ומחייכים.

חוצים עוד גשרון, עוד פלג מים מפכה ו...נותנים את זכות הקדימה לעדר פרות הנחות ממש על הגשר. כאילו הודו, כך גם בגאורגיה ההררית. הפרוץ הן בעלות הבית בהרים ובעונת הקיץ הן מסתובבות די בחופשיות בין מדרונות העשב, מכרסמות ואוכלות ומעכלות ומעלות גרא, ואנו...ממתינים.

העמק הולך וצר. הדרך מזרחה נוטשת את העמק ומטפסת אל הרכס המשקיף אל הערוץ. שוב עצירה, שוב צילומים כי אי אפשר בלי זה. נוף קדומים ערוצי ויפהפה, מפל מפה, מפל משם, נחל באמצע, המון אלומות מעטרות את המדרונות, פה ושם רוכב אופניים מתייר באזור, פרות, כבשים, עזים ו...קווקז.

מסע רגלי הוא פתרון מתבקש אחרי שעות של טלטלה על דרכים בלתי סלולות. הגב כואב, העצמות דואבות, הרגל מבקשת ללכת, הנפש מבקשת להתקרב אל הנופים, לנשום את הטבע, העין לא שבעה מהמראות. יורד עם מטיילי כ- 1000 מטרים לפני הכפר ג'וטה. הערוץ מימיני, גואש וסוער, הכפר הציורי תלוי במרחק מה לפני. עוד מעט קט ואנו בכפר. חונים לקפה קצר, שירותים, שיטוט בין הסמטאות. זמזום אדיר של דבורים מוליך אל כוורת גדולה, כזאת הפרושה על פני המרחב, כזאת שדבוריה יוצקים בה דבש טהור של פרחי טבע. סוס תועה מבקש קירבה, מכונת סובייטית קשישה מטפסת במעלה הגבעה על דרך עפר וכובשת את הפסגה.

ובדרך חזרה, בינות להרים רועה שח לרועה ויחדיו מצהילים עדר כבשים. שעת גז היא, והכבשים, חלקן קשורות, ממתינות לגזיתן. אני עוצר, לא מוותר על צילום והם צורחים עלי...לא להתקרב, לא להתקרב...אבל אני כבר שם ומצלם את הגז כאילו חג היום. ההרים והגאיות מחבקים את הנוף האנושי הדליל, את העדר, השמיים מקדירים ושוב מתבהרים, בלילה ירד כאן גשם זלעפות ואולי ירד שוב, כי בקווקז, אי אפשר לדעת, הכל צפוי. תשאלו את הגרוזיני הזקן שלחש לי: "גורגסלי"...הוא יגיד לכם כי אינו סומך על איש, גם לא על מזג האוויר.

מנגד מתכסה פסגת הר קזבג בעננות אפורה ומאיימת, מעת לעת נשמעים רעמים, מבריק ברק. אני נשבע כי ניתן לשמוע גם את אנחותיו של פרומתיאוס הטיטן, ההוא שבגד באלים, גנב מהם את האש והעניקה לאדם. המסורת מספרת כי ענשו היה חמור מכל: הוא נקשר אל נקיק בולט בראש הר קזבג ועוף טורף מנקר את כבדו עד עצם היום זה!!! באופק ניבטת כנסיית סמבה (השילוש הקדוש) המיתמרת מעל הכפר גרגטי. כנסייה עתיקה בת 700 שנה, אפופה חרדת קודש ועננות מאיימת. רחוק בבית אצלנו, במזרח התיכון, מתנהל מבצע "צוק איתן". אולי האל מבקש להחרידנו, לנער את האנושות מפשעיה וממחדליה... יללה, שיסיימו כבר את הגז, חבל על הכבשים. אבל אנשי הקווקז יודעים, מן הסתם, מלאכתם, מכירים את ארצם ואת תבנית נוף הולדתם. זרים היו כאן בעבר, זרים עוברים כאן היום ומצלמים, יבואו שוב בשנים הבאות ואולם הם, אנשי הקווקז, לנצח יישארו.

עוזי טאובר, ספטמבר 2014

www.uzitauber.com

